

Vergaderjaar 2021–2022

33 495

Financiële positie van publiek bekostigde onderwijsinstellingen

Nr. 121

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP EN VOOR BASIS- EN VOORTGEZET ONDERWIJS EN MEDIA

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 november 2021

Met deze brief informeren we u over de financiële positie van het onderwijs aan het einde van 2020, als geheel en per sector. Het gaat om de financiële gegevens uit de jaarrekeningen van de onderwijsbesturen, met een eerste duiding.¹ De brief is bedoeld voor de behandeling van de begroting OCW voor 2022.

In de brief van 22 januari 2021, Kamerstuk 35 570 VIII, nr. 175, hebben we uw Kamer geïnformeerd over het besluit van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: de inspectie) om geen afzonderlijke Financiële Staat van het Onderwijs meer op te stellen vanaf 2021. Deze keuze van de inspectie volgt uit het herziene onderzoekskader waarmee de inspectie toezicht op de financiën en kwaliteit integreert. De inspectie neemt een financiële analyse voor alle sectoren op in de Staat van het Onderwijs die verschijnt in het voorjaar 2022 en die aan uw Kamer wordt voorgelegd. Op dat moment reageren we op de analyse van de inspectie. Dat we nu als OCW zelf uw Kamer informeren over de financiële positie van het onderwijsveld, past bij onze visie op verantwoording. In dat kader stelt OCW ook alle informatie over onder meer de inkomsten en uitgaven van onderwijsbesturen als open data beschikbaar. Daarmee geven we meer inzicht in de besteding van de publieke middelen door de scholen en onderwijsinstellingen.

Onderwijs financieel gezond

Het onderwijs staat er financieel goed voor. De totale solvabiliteit en liquiditeit namen iets af in 2020. Maar refererend aan de financiële

¹ De cijfers uit de jaarrekeningen worden jaarlijks door DUO als open data gepubliceerd op de DUO website: Financiële verantwoording (XBRL) – Databestanden – DUO Particulier.

signaalwaarden van de inspectie zijn de onderwijsbesturen over het algemeen eind 2020 financieel gezond (zie de volgende tabel).

Ondanks dat de reserves² enigszins zijn afgenomen, zijn ze bij veel onderwijsbesturen nog hoog. We benadrukken dat het belangrijk is dat de acties die we de afgelopen jaren in gang hebben gezet tegen de hoge reserves effectief gaan worden. We blijven de reserves vanzelfsprekend monitoren. Het is zaak dat de afbouw de komende jaren doorzet en dat besturen zich daartoe actief inspinnen. We verwijzen voor de reserves ook naar onze recente brief van 24 september 2021, Kamerstuk 35 925 VIII, nr. 11 waarin we reageerden op het onderzoek van de inspectie naar de besturen met bovenmatige reserves.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen onderwijsveld¹

Kengetal ²	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,60	0,61	0,61	0,61	0,60	0,60	0,59	0,58
Liquiditeit	1,47	1,50	1,55	1,57	1,49	1,32	1,23	1,19
Rentabiliteit %	0,79	0,73	1,01	1,36	- 0,23	- 1,47	- 0,62	- 0,22

¹ Bron: jaarrekeningen en continuïteitsparagraaf onderwijsbesturen 2020.

² Signaleringswaarden voor continuïteitstoezicht van de inspectie: -solvabiliteit 2= 0,30 – liquiditeit funderend onderwijs = 0,75 en mbo en ho= 0,50 -rentabiliteit = 3 j < nul, of jaar T en jaar T-1 steeds <-5% of jaar T <10%.

Financiële resultaten negatief: meer geld uitgegeven

Het resultaat van alle onderwijsbesturen samen was in 2020 € 96 miljoen. negatief. Dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door de convenantsmiddelen in het funderend onderwijs. Deze middelen zijn in 2019 ontvangen, maar konden pas in 2020 worden uitgegeven.

We constateren dat er een verschil van € 480 miljoen is tussen de begroting en het werkelijke resultaat van het totale onderwijsveld. Gezien de omvang van dit verschil blijft het verbeteren van het begrotingsproces onverminderd aandachtspunt voor de besturen van de onderwijsinstellingen en scholen. Besturen kunnen daarbij bijvoorbeeld denken aan nog meer aandacht voor nauwkeurige inschatting van baten en lasten, tijdig betrekken van budgethouders bij het proces en betere analyses van de verschillen tussen de begrotingen en realisaties. Om de voorspelbaarheid te verhogen is bijvoorbeeld ingezet op de vereenvoudiging van de bekostiging po/vo.

Hieronder staan de begrote en gerealiseerde resultaten per sector 2020 (bedragen in € mln.).

Sector	Begroting	Realisatie	Vershil
po	- 155	- 205	- 50
vo	- 61	- 16	45
swv	- 48	- 23	25
mbo	- 167	81	248
hbo	- 73	18	91
wo	- 72	49	121
Totaal	- 576	- 96	480

² Met reserves bedoelen we in deze brief het mogelijk bovenmatige publiek eigen vermogen van besturen. Het is dat deel van het publiek eigen vermogen dat uitgaat boven wat een bestuur redelijkerwijs nodig heeft aan bezittingen om financiële risico's op te vangen.

In tegenstelling tot de afgelopen jaren was het gerealiseerde resultaat van het primaire onderwijs (po) en het voorgezet onderwijs (vo) op sector-niveau in 2020 negatief. Dat heeft met name met de convenantsmiddelen (€ 150 miljoen voor zowel po als vo) te maken. Het geld werd eind 2019 ontvangen en is niet in 2019 uitgegeven, maar wel in 2020. Voor het po geldt ook dat in 2019 de normale loonbijstelling is uitgekeerd, waaruit voor het personeel in februari 2020 op basis van de nieuwe cao een eenmalige uitkering (€ 170 miljoen) is verstrekt, die ook is uitgegeven.

Bij de samenwerkingsverbanden (swv) is voor het tweede jaar op rij sprake van een negatief resultaat.

Bij het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo) is sprake van een positief resultaat. De positieve resultaten kunnen deels worden verklaard door hogere baten en lagere overige lasten. Het resultaat van het wo werd ook positief beïnvloed door een aantal eenmalige, incidentele baten bij een aantal instellingen. We gaan ervan uit dat ze het geld alsnog besteden. Indien gecorrigeerd wordt voor deze incidentele baten (waaronder boekwinsten) en vooruit ontvangen baten (die in latere jaren worden besteed), komt het resultaat in het wo nagenoeg uit op het begrote negatieve resultaat.

In de komende jaren nemen reserves af

Door de negatieve resultaten daalden de reserves in 2020 met name bij het funderend onderwijs. Het aantal onderwijsbesturen met een mogelijk bovenmatige reserve daalde van 883 in 2019 naar 759 in 2020. Ook de totale (mogelijk) bovenmatige reserve daalde van € 1,45 mld. naar € 1,14 mld. Deze daling is ook voor een groot deel het gevolg van de convenantsmiddelen.

Uit de continuïteitsparagrafen komt naar voren dat de besturen van de gehele sector voor de komende jaren een negatief resultaat begroten. Onderwijsbesturen verwachten dat de omvang van het balanstotaal en het totale eigen vermogen zal afnemen in de komende 3 jaar.

De coronacrisis brengt veel onvoorspelbaarheid met zich mee. Het is daarom goed dat het onderwijsveld nu financieel gezond is en dat ook blijft in de komende jaren. Tegelijkertijd zien we, ondanks de verwachte afname van de solvabiliteit en de liquiditeit, dat reserves boven de signaleringswaarden van de inspectie blijven. Daarom blijft het van belang dat het onderwijsveld zich ook het komende jaar weer inzet om de onnodig hoge reserves verder af te bouwen.

Voor het volledige financiële beeld per sector over 2020 verwijzen we naar de bijlagen.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
I.K. van Engelshoven

De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media,
A. Slob

1.1 Onderwijsveld geheel

Het onderwijsveld als geheel had een negatief resultaat van € 96 mln. in 2020. Dit negatieve resultaat werd geheel veroorzaakt door de negatieve resultaten van de sectoren in het funderend onderwijs. De po- en vo-besturen hebben meer geld uitgegeven dan ontvangen, grotendeels het gevolg van de convenantsmiddelen die in 2019 zijn ontvangen en in 2020 zijn uitgegeven. Daardoor namen ook de reserves af. Het aantal besturen met een mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van 883 in 2019 naar 759 in 2020. Ook het totale (mogelijk) bovenmatige eigen vermogen daalde van € 1,45 mld. naar € 1,14 mld.

De solvabiliteit en liquiditeit namen iets af in 2020 in vergelijking met 2019. Maar, refererend aan de financiële signaalwaarden van de inspectie, waren de onderwijsbesturen over het algemeen eind 2020 financieel gezond. Per 1 augustus 2021 staan nog 19 onderwijsbesturen onder verscherpt financieel toezicht van de inspectie.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen onderwijsveld

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,60	0,61	0,61	0,61	0,60	0,60	0,59	0,58
Liquiditeit	1,47	1,50	1,55	1,57	1,49	1,32	1,23	1,19
Rentabiliteit %	0,79	0,73	1,01	1,36	-0,23	-1,47	-0,62	-0,22

Baten

Het totaal aan baten van de onderwijsbesturen steeg in 2020 ten opzichte van 2019 met € 566 mln., 1,47%. De besturen in het bekostigde onderwijs ontvingen in 2020 in totaal € 32,7 mld. aan rijksbijdragen. Het meeste geld ging naar het primair en voortgezet onderwijs. De baten van de onderwijsbesturen in 2020 bestonden voor 83,9% uit rijksbijdragen, voor 4,5% college-, cursus-, les- en examengelden, voor 1,7% uit overige overheidsbijdragen, voor 5,8% uit «baten werk in opdracht van derden» en 4,1% zijn overige baten.

De stijging van de totale baten is bijna volledig te danken aan de stijging van de rijksbijdragen met € 864 mln. Deze stijging betreft loon- en prijsbijstellingen, die we in de lumpsum hebben verwerkt, en die onder meer samenhangen met cao- en prijsontwikkelingen. Daarnaast betaalde het kabinet in 2020 € 299 mln. extra in verband met de coronacrisis.

Baten uit werk in opdracht van derden en de overige baten namen af in 2020, in vergelijking met die in 2019.

Lasten

De personeelslasten vormen zoals gebruikelijk het grootste deel van de totale lasten: 78,5%. Het overige deel van de lasten zijn huisvestingslasten (6,4%), afschrijvingen (4,1%) en overige lasten (11,0%).

Hogere personeelslasten: omvang van personeelsbestand toegenomen

In 2020 gaven de onderwijsbesturen € 1,53 mld. (5,3%) meer uit aan personeelslasten, in vergelijking met 2019. Bij het primair- en wetenschappelijk onderwijs werd circa 7,5% meer uitgegeven aan personeelslasten in vergelijking met 2019. Ook bij andere sectoren stegen de uitgaven aan personeelslasten, maar relatief minder. De stijging van de uitgaven aan

personeelslasten kan deels te maken hebben met de kwaliteitsafspraken en de besteding van de convenantsmiddelen po.

Bij alle sectoren nam ook de omvang van personeelsbestand toe in 2020, in vergelijking met 2019 landelijk met ongeveer 2,7%.

1.2 Primair en voortgezet onderwijs

1.2.1 Primair onderwijs (po)

Het gerealiseerde resultaat in het po is € 205,3 mln. negatief. Dit is, in tegenstelling tot de afgelopen jaren, aanzienlijk lager dan in 2019, toen er een positief resultaat van € 189 mln. was.

Jaar	Begroting	Resultaat	Vershil
2017	-€ 68,6	€ 106,4	€ 175,0
2018	-€ 63,8	€ 5,0	€ 68,8
2019	-€ 72,6	€ 189,2	€ 262,1
2020	-€ 155	-€ 205,3	-€ 50,3

Een belangrijke oorzaak voor dit negatieve resultaat is de € 150 mln. die scholen in 2019 kregen uit het convenant aanpak lerarentekort. Dit geld kon niet meer in 2019 worden ingezet, waardoor het resultaat in 2019 juist hoog uitviel. Dit geld is in 2020 uitgegeven, waardoor het resultaat dat jaar lager uitviel. Ook is in 2019 de normale loonbijstelling uitgekeerd, waaruit voor het personeel in februari 2020 op basis van de nieuwe cao een eenmalige uitkering van € 170 miljoen is verstrekt.

Uit baten en lasten van de po-besturen valt op te maken dat het geld vooral is ingezet voor personeelslasten. Die stegen met 7,5% ten opzichte van 2019.

Het gerealiseerde resultaat is ook lager dan het begrote resultaat voor 2020. Dat betekent dat scholen voor het eerst een lager resultaat haalden dan begroot. Ook dit is mogelijk een gevolg van de convenantsmiddelen.

Het negatieve resultaat is een voor de hand liggende oorzaak van de daling van het eigen vermogen ten opzichte van 2019. Het eigen vermogen is op sectorniveau weer op hetzelfde niveau als in 2016. Het aantal besturen met een mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van 590 in 2019 naar 501 in 2020. Ook het totale mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van € 906 mln. naar € 677 mln. De sector verwacht ook de komende jaren een negatief resultaat en een dalend eigen vermogen, wat ook effect kan hebben op het aantal besturen met een (mogelijk) bovenmatig eigen vermogen.

Per 1 augustus 2021 stonden 6 po-besturen onder verscherpt financieel toezicht van de inspectie.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen po

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,74	0,74	0,73	0,74	0,71	0,72	0,72	0,72
Liquiditeit	2,70	2,80	2,69	2,77	2,42	2,33	2,30	2,29
Rentabiliteit %	0,75	1,05	0,05	1,67	-1,76	-1,25	-0,60	-0,30

1.2.2 Voorgezet onderwijs (vo)

Ook in het vo is er sprake van een negatief resultaat. In 2020 was het resultaat € 16,4 mln. negatief. Dit is lager dan in 2019, dat € 185,5 mln. was. Ook in het vo geldt dat dit het gevolg is van de € 150 mln. die laat in 2019 is verstrekt aan scholen en pas in 2020 is uitgegeven.

Omdat het convenantsgeld in het vo niet alleen aan personeelskosten is uitgegeven, stegen de personeelslasten minder dan in het po, conform de cao.

Jaar	Begroting	Resultaat	Vershil
2017	- € 32,7	€ 63,9	€ 96,6
2018	€ 30,8	€ 91,4	€ 60,6
2019	- € 32,5	€ 185,5	€ 218,1
2020	- € 61,4	- € 16,4	€ 45,0

Het eigen vermogen is ook in het vo afgenomen ten opzichte van 2019 door het negatieve resultaat. Dit heeft als gevolg dat het aantal besturen met een (mogelijk) bovenmatig eigen vermogen is gedaald, van 145 in 2019 naar 120 in 2020. Ook het totale (mogelijk) bovenmatig eigen vermogen is gedaald, van € 288 mln. naar € 236 mln. De sector verwacht ook de komende jaren een negatief resultaat en een dalend eigen vermogen.

Per 1 augustus 2021 stonden 12 vo-besturen onder verscherpt financieel toezicht van de inspectie.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen vo

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,63	0,62	0,62	0,61	0,59	0,59	0,59	0,58
Liquiditeit	1,61	1,72	1,81	1,99	1,84	1,72	1,68	1,66
Rentabiliteit %	0,28	0,75	1,04	2,04	- 0,18	- 1,28	- 0,43	- 0,38

1.2.3 Samenwerkingsverbanden primair en voortgezet onderwijs (SWV po en vo)

De samenwerkingsverbanden in het po en het vo boekten een negatief resultaat. Bij de samenwerkingsverbanden in het po is het resultaat negatief € 12,1 mln. en in het vo negatief € 10,4 mln. Voor het po geldt dat er nu 2 jaar op rij sprake is van een negatief resultaat.

Jaar	Begroting	Resultaat	Vershil
2017	€ 0,76	€ 31,8	€ 31,04
2018	- € 18,9	€ 19,5	€ 38,4
2019	- € 37,2	- € 1,1	€ 36,1
2020	- € 48,1	- € 22,5	€ 25,6

Het aantal samenwerkingsverbanden met een mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van 136 in 2019 naar 129 in 2020. Ook het totale mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van € 175 mln. naar € 160 mln.

Per 1 augustus 2021 stonden er geen samenwerkingsverbanden onder verscherpt financieel toezicht van de inspectie.

Ook in de komende jaren verwachten de samenwerkingsverbanden een negatief resultaat. Wij zien hierin een signaal dat samenwerkingsverbanden werk maken van het afbouwen van de te hoge reserves.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen SWV po

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,76	0,74	0,73	0,74	0,70	0,68	0,60	0,56
Liquiditeit	4,02	3,86	3,61	3,74	3,25	3,06	2,44	2,17
Rentabiliteit %	–	1,29	0,75	– 0,37	– 1,33	– 3,08	– 2,53	– 1,22

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen SWV vo

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,77	0,79	0,79	0,78	0,75	0,73	0,66	0,60
Liquiditeit	4,27	4,61	4,61	4,46	3,91	3,58	2,82	2,37
Rentabiliteit %	–	1,69	0,98	0,16	– 0,76	– 2,32	– 2,14	– 1,25

1.3 Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Mbo-instellingen zijn over het algemeen financieel gezond. Dit blijkt uit de jaarcijfers over 2020. De solvabiliteit en liquiditeit van de sector bleven nagenoeg gelijk. De rentabiliteit steeg door een groter financieel resultaat.

Het aantal mbo-instellingen met een (mogelijk) bovenmatig eigen vermogen bleef in 2020 gelijk in vergelijking met 2019, met 6 instellingen. Ook het totale (mogelijk) bovenmatig eigen vermogen is gelijk gebleven, € 64 mln. Per 1 augustus 2021 stonden er geen mbo-instellingen onder verscherpt financieel toezicht van de inspectie.

Jaar	Begroting	Resultaat	Vershil
2017	– € 38,8	€ 6,6	€ 45,4
2018	€ 2,0	€ 94,6	€ 92,6
2019	– € 11,2	€ 51,5	€ 62,7
2020	– € 167,2	€ 81,3	€ 248,5

De coronacrisis heeft een duidelijke impact op het mbo. Dit lijkt zich ook te hebben uit vertaald in de financiële cijfers. De sector boekte heeft een financieel resultaat van ongeveer € 81 mln. Het is belangrijk dat instellingen investeringen vinden om te zorgen dat dit geld alsnog ten goede komt aan het onderwijs.

Zo is digitalisering een belangrijke opgave en dienen instellingen te voldoen aan de doelen uit het klimaatakkoord. Tot slot krimpt het studentenaantal. De komende jaren zet deze krimp door. Het is belangrijk dat instellingen financiële middelen hebben om de gevolgen van krimp te kunnen opvangen.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen mbo

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,59	0,59	0,61	0,62	0,62	0,61	0,61	0,62
Liquiditeit	1,31	1,24	1,33	1,33	1,39	1,19	1,04	1,06
Rentabiliteit %	1,59	0,13	1,76	0,94	1,47	– 1,06	– 0,56	0,79

Uit de continuïteitsparagrafen blijkt dat de instellingen de komende jaren een negatief resultaat begroten. De coronacrisis brengt veel onvoorspelbaarheid met zich mee. Het is daarom goed dat de sector financieel

weerbaar is. Het verkleinen van het verschil tussen begroting en werkelijk resultaat blijft een continu punt van aandacht.

1.4 Hoger onderwijs

De universiteiten en hogescholen zijn op sectorniveau financieel gezond. Een eerste analyse toont weliswaar aan dat 12 van de 18 universiteiten en 15 van de 34 hogescholen over 2020 een negatief resultaat boekten, maar in de meeste gevallen lijkt dat niet te leiden tot een (acute) zorgen over de financiële positie.

1.4.1 Hogescholen

De rentabiliteit van de hogescholen is met 0,38% laag, zoals elk jaar sinds 2016, met uitzondering van 2018. De solvabiliteit bleef nagenoeg stabiel. De liquiditeit van de hogescholen steeg in 2020 licht, ten opzichte van 2019. Het aantal hogescholen met een mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van 3 in 2019 naar 2 in 2020. Ook het totale mogelijk bovenmatig eigen vermogen is gedaald van € 8,8 mln. naar € 4,5 mln.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen hbo

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,49	0,51	0,52	0,53	0,53	0,52	0,50	0,49
Liquiditeit	1,03	1,07	1,19	1,09	1,12	0,96	0,87	0,84
Rentabiliteit %	- 2,23	- 0,26	2,54	0,05	0,39	- 1,44	- 0,24	- 0,20

Per 1 augustus 2021 stond er één hogeschool onder verscherpt financieel toezicht van de inspectie.

Het financiële resultaat van de hogescholen wijkt ongeveer € 91 mln. af van het begrote resultaat. Aan de batenzijde was sprake van onderschatting van de rijksbijdrage en de collegegelden, terwijl aan de lastenzijde sprake was van een beperkte overschatting van de te realiseren personeelskosten.

De totale baten van de hogescholen stegen met ruim € 100 mln. (2,2%) ten opzichte van 2019. De stijging is gevolg van een hogere rijksbijdrage en hogere collegegeldbaten, door de stijging van de rijksbijdrage vanwege de kwaliteitsafspraken en grotere aantallen studenten.

De invloed van de coronacrisis lijkt vooral zichtbaar door de lagere «baten werk in opdracht voor derden» en de «overige baten» bij de instellingen. Daartegenover staan ook lagere «overige lasten» dan in 2019. De totale lasten stegen met € 90 mln. (2%). Tegenover lagere «overige lasten» staan hogere personeelskosten (een stijging van € 141 mln.). In 2020 gaven de hogescholen 4,04% meer uit aan personeelslasten dan in 2019. Het aantal fte in het primair proces in het hbo steeg in 2020 met 5.908 tot 23.643.⁵

Jaar	Begroting	Resultaat	Vershil
2017	- € 95,4	- € 11,0	€ 84,4
2018	- € 22,0	€ 113,3	€ 135,3
2019	- € 51,2	€ 2,5	€ 53,7
2020	- € 72,7	€ 17,9	€ 90,9

⁵ Bron: De Vereniging Hogescholen.

Het balanstotaal is met € 111 mln. (ca. 2,9%) gestegen. Dit wordt aan de activazijde voornamelijk verklaard door een lichte toename van de materiële vaste activa en een grotere toename van de liquide middelen. De hbo-instellingen hebben ca. € 56 mln. minder geïnvesteerd in 2020 dan in 2019. Tegenover de stijging van de activa staat een toename van de kortlopende schulden, de voorzieningen en een toename van het eigen vermogen.

Hogescholen verwachten in de continuïteitsparagrafen een negatief resultaat in 2021 en daaropvolgende jaren. De instellingen verwachten daarnaast grote investeringen te zullen plegen, onder andere om de afspraken uit het klimaatakkoord in de komende jaren te realiseren.

1.4.2 Wetenschappelijk onderwijs

Het financiële resultaat van de universiteiten wijkt in zijn totaliteit ruim € 121 mln. af van het begrote resultaat. Aan de batenzijde was sprake van hogere dan begrote opbrengsten van de rijksbijdrage, de collegegelden en de baten werk in opdracht van derden. Aan de lastenzijde sprake was van lagere dan begrote opbrengsten van de te realiseren personeelskosten en en hogere dan begrote opbrengsten van de overige lasten.

Jaar	Begroting	Resultaat	Vershil
2017	- € 68,7	€ 74,1	€ 142,9
2018	- € 51,0	€ 67,1	€ 118,1
2019	- € 58,2	€ 121,3	€ 179,5
2020	- € 72,2	€ 49,0	€ 121,1

Het nettoresultaat bij universiteiten over 2020 werd opwaarts beïnvloed door een aantal eenmalige, incidentele baten, zoals de verkoop van een gebouw door een universiteit van ca. € 44 mln. en gewijzigde afschrijving en waardering van ca. € 30 mln. Daarbij is ook ca. € 50 mln. subsidiegeld ontvangen, dat als baten is gepresenteerd, maar waarvan de uitgaven in de komende jaren plaatsvinden. Indien met genoemde incidentele baten en vooruit ontvangen subsidies rekening wordt gehouden, komt het resultaat op € 70,8 mln. negatief.

De solvabiliteit en liquiditeit van de universiteiten daalden in 2020 licht, maar blijven in totaal boven de signaalwaarden van de inspectie. Het aantal universiteiten met een mogelijk bovenmatig eigen vermogen daalde van 2 in 2019 naar 1 in 2020. Ook het totale mogelijk bovenmatig eigen vermogen is gedaald, van € 2,5 mln. naar € 0,78 mln.

(Verwachte) ontwikkeling primaire kengetallen wo

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteit II	0,55	0,55	0,55	0,54	0,53	0,54	0,52	0,51
Liquiditeit	1,02	1,01	1,03	1,02	0,97	0,75	0,65	0,59
Rentabiliteit %	2,01	1,06	0,92	1,57	0,62	- 2,01	- 0,64	- 0,39

Per 1 augustus 2021 stonden er geen universiteiten onder aangepast financieel toezicht van de inspectie.

De totale baten van de universiteiten stegen met ruim € 186 mln., dat is 2,4% ten opzichte van 2019. Lagere «baten werk in opdracht voor derden» en «overige baten» bij de instellingen worden gecompenseerd door een hogere rijksbijdrage en hogere collegegeldbaten door de stijging van de rijksbijdrage vanwege de kwaliteitsafspraken en grotere aantallen studenten.

De totale lasten stegen met € 261 mln. Tegenover lagere «overige lasten» staan hogere personeelskosten met € 389 mln. In 2020 gaven de universiteiten 7,54% meer uit aan personeelslasten dan in 2019. Het aantal fte bij universiteiten steeg in 2020 met 1.245 tot 33.514.⁶

Het balanstotaal steeg met € 258 mln. (ca. 3,3%). Dit wordt voornamelijk aan de activazijde verklaard door een forse toename van de materiele vaste activa en een kleinere toename van de liquide middelen. Tegenover deze stijging van de activa staat een toename van de kortlopende schulden met € 195 mln. en een toename van het eigen vermogen met ca. € 60 mln.

Ook universiteiten verwachten in de continuïteitsparagrafen een negatief resultaat in 2021 en daaropvolgende jaren. De instellingen verwachten daarnaast grote investeringen te zullen plegen, onder andere om de afspraken uit het klimaatakkoord in de komende jaren te realiseren.

---

⁶ Bron: D Vereniging Samenwerkende Nederlandse Universiteiten.

2.1. Inleiding en samenvatting

In 2020 heeft de inspectie een signaleringswaarde ontwikkeld voor het detecteren van bovenmatige reserves. We stuurden uw Kamer daarover het rapport «Het detecteren van mogelijk bovenmatig publiek eigen vermogen» en onze reactie.⁸ Met onze brief over de financiële positie van onderwijsbesturen in 2019 hebben we uw Kamer een opgave verstrekt van de mogelijk bovenmatige reserve per sector.⁹

Afgelopen periode hebben we samen met de inspectie acties genomen richting besturen met bovenmatige reserves, om onderwijsbesturen te stimuleren om dat geld op een verantwoordelijke en doelmatige wijze te besteden aan het onderwijs en niet meer geld onnodig op te potten. Zo heeft de inspectie een onderzoek verricht onder de rijkste besturen. Alle besturen boven de signaleringswaarde hebben van de inspectie hierover medio november 2020 een brief ontvangen. Vanaf verslagjaar 2020 zijn besturen met een eigen vermogen boven de signaleringswaarde verplicht zich hierover in het jaarverslag te verantwoorden. In het reguliere toezicht en in vervolgonderzoek blijft de inspectie aandacht besteden aan de (afbouw van) reserves.

In de onderstaande tabel staan de resultaten van het toepassen van de signaleringswaarde voor verslagjaar 2020. Voor de vergelijking zijn de cijfers sinds 2016 opgenomen. Daarbij constateren we dat het aantal besturen met mogelijk bovenmatig eigen vermogen (enigszins) daalde: van 883 in 2019 naar 759 in 2020. Dat is een afname van ongeveer 14%. Ook het (mogelijk) bovenmatige eigen vermogen is gedaald in 2020 in vergelijking met dat in 2019: van € 1,45 mld. naar € 1,14 mld. (afname van ongeveer 21%).

Wel benadrukken we dat de signaleringswaarde voor het eigen vermogen geen norm is, maar een startpunt voor een gesprek van de inspectie met het bestuur. Een bestuur kan immers goede redenen hebben om (tijdelijk) eigen vermogen aan te houden boven de signaleringswaarde.

---

⁷ Wanneer we in deze brief spreken over reserves, bedoelen we het (mogelijk) bovenmatige publiek eigen vermogen van besturen en instellingen. Het is dat deel van het publiek eigen vermogen dat mogelijk uitgaat boven wat een bestuur redelijkerwijs nodig heeft aan om bezittingen te financieren en (financiële) risico's op te vangen. Het publiek eigen vermogen is het eigen vermogen, minus wat aantoonbaar volledig is opgebouwd uit private middelen.

⁸ Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 207.

⁹ Kamerstuk 33 495, nr. 118.

Tabel 1: Mogelijk bovenmatig publiek eigen vermogen (PEV) per sector (in mln.). Deze cijfers hebben we al eerder aan de Kamer gestuurd met de brief van 24 september 2021, Kamerstuk 35 925 VIII, nr. 11

		2017	2018	2019	2020
po	<i>Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV</i>	619	582	590	501
	Mogelijk bovenmatig PEV	€ 912	€ 851	€ 906	€ 677
vo	<i>Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV</i>	129	132	145	120
	Mogelijk bovenmatig PEV	€ 232	€ 244	€ 288	€ 236
swv	<i>Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV</i>	129	133	137	129
	Mogelijk bovenmatig PEV	€ 163	€ 179	€ 184	€ 160
mbo	<i>Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV</i>	10	7	6	6
	Mogelijk bovenmatig PEV	€ 53	€ 60	€ 64	€ 64
hbo	<i>Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV</i>	5	3	3	2
	Mogelijk bovenmatig PEV	€ 8	€ 10	€ 9	€ 5
wo	<i>Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV</i>	2	2	2	1
	Mogelijk bovenmatig PEV	€ 4	€ 3	€ 3	€ 1

Er zijn wel grote wijzigingen ten opzichte van 2019. Het is aannemelijk dat de afname in het po, vo en swv samenhangt met het negatieve resultaat 2020 en mogelijk ook al aanpassing van de hoogte van de voorziening groot onderhoud. En het is mogelijk dat het vanaf 2020 ingezette reservebeleid van OCW zijn eerste vruchten afwerpt.

2 Signaleringsbeeld per sector

2.2.1 Primair en voortgezet onderwijs

Tabel 2: Besturen met mogelijk bovenmatig PEV in het po

Jaar	Totaal aantal besturen	Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Percentage besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Mogelijk bovenmatig PEV (in mln.)
2016	1.024	623	61%	€ 893
2017	996	619	62%	€ 912
2018	965	582	60%	€ 851
2019	939	590	63%	€ 906
2020	906	501	55%	€ 677

Het (mogelijk) bovenmatige publiek eigen vermogen is gedaald in 2020 in vergelijking met dat van 2019: van € 906 mln. naar € 677 mln. Dit speelt bij 501 besturen.

Tabel 3: Besturen met mogelijk bovenmatig PEV in het vo

Jaar	Totaal aantal besturen	Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Percentage besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Mogelijk bovenmatig PEV (in mln.)
2016	287	126	44%	€ 223
2017	286	129	45%	€ 232
2018	284	132	46%	€ 244
2019	282	145	52%	€ 288
2020	277	120	43%	€ 236

Het (mogelijk) bovenmatig publiek eigen vermogen is gedaald in 2020 in vergelijking met dat van 2019: van € 288 mln. naar € 236 mln. Dit speelt bij 120 besturen.

2.2.2 Samenwerkingsverbanden

Tabel 3: Samenwerkingsverbanden met mogelijk bovenmatig PEV

Jaar	Totaal aantal swv	Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Percentage besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Mogelijk bovenmatig PEV (in mln.)
2016	152	131	86%	€ 165
2017	152	129	85%	€ 163
2018	152	133	88%	€ 179
2019	152	137	90%	€ 184
2020	151	129	85%	€ 160

Het (mogelijk) bovenmatige publiek eigen vermogen is gedaald in 2020 in vergelijking met dat van 2019: van € 184 mln. naar € 160 mln. Dit speelt bij 129 besturen.

2.2.3 Middelbaar beroepsonderwijs

Tabel 4: Besturen met mogelijk bovenmatig PEV in het mbo

Jaar	Totaal aantal besturen	Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Totaal PEV in de sector (in mln.)	Mogelijk bovenmatig PEV (in mln.)	Percentage mogelijk bovenmatig PEV t.o.v. totaal EV
2016	63	9	€ 2.583	€ 68	2,6%
2017	62	10	€ 2.583	€ 53	2,1%
2018	60	7	€ 2.677	€ 60	2,2%
2019	61	6	€ 2.772	€ 64	2,3%
2020	60	6	€ 2.856	€ 63,4	1,8%

Het (mogelijk) bovenmatige publiek eigen vermogen is in 2020 bijna gelijk gebleven in vergelijking met dat van 2019. Dit speelt steeds bij 6 mbo-instellingen.

2.2.4 Hoger onderwijs

Tabel 5: Besturen met mogelijk bovenmatig PEV in het hbo

Jaar	Totaal aantal besturen	Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Totaal PEV in de sector (in mln.)	Mogelijk bovenmatig PEV (in mln.)	Percentage mogelijk bovenmatig EV t.o.v. totaal PEV
2016	36	6	€ 1.639	€ 13,4	0,8%
2017	36	5	€ 1.623	€ 8,1	0,5%
2018	35	3	€ 1.745	€ 10,2	0,6%
2019	34	3	€ 1.653	€ 8,8	0,5%
2020	34	2	€ 1.795	€ 4,5	0,25%

Het (mogelijk) bovenmatige publiek eigen vermogen is gedaald in 2020 in vergelijking met dat van 2019: van € 8,8 mln. naar € 4,5 mln. Dit speelt bij 2 hogescholen.

Tabel 6: Besturen met mogelijk bovenmatig PEV in het wo

Jaar	Totaal aantal besturen	Aantal besturen met mogelijk bovenmatig PEV	Totaal PEV in de sector (in mln.)	Mogelijk bovenmatig PEV (in mln.)	Percentage mogelijk bovenmatig PEV t.o.v. totaal EV
2016	18	2	€ 3.609	€ 2,6	0,07%
2017	18	2	€ 3.702	€ 3,6	0,10%
2018	18	2	€ 3.761	€ 3,1	0,08%
2019	18	2	€ 3.790	€ 2,5	0,07%
2020	18	1	€ 3.850	€ 0,8	0,00%

Het (mogelijk) bovenmatige publiek eigen vermogen is gedaald in 2020 in vergelijking met dat in 2019: van € 2,5 mln. naar € 0,78 mln. Dit speelt bij 1 van de kleine levensbeschouwelijke universiteiten.

Bijlage 3

**balans en staat van baten en lasten onderwijsveld en per sector
(alle Bedragen x € 1.000)**

3.1 Onderwijsveld geheel

Balans

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	82.359	74.673	69.012	64.976	81.470
Materiële vaste activa	14.300.207	14.564.589	14.721.175	15.027.907	15.469.037
Financiële vaste activa	702.132	736.412	751.857	739.256	738.267
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>15.084.699</i>	<i>15.375.674</i>	<i>15.542.045</i>	<i>15.832.139</i>	<i>16.288.775</i>
Voorraden	19.215	16.871	15.761	14.871	14.202
Vorderingen	2.444.969	2.340.350	2.327.121	2.414.363	2.337.803
Kortlopende effecten	95.916	96.162	93.916	92.164	98.917
Liquide middelen	7.865.038	8.234.032	8.962.419	9.540.252	9.879.024
<i>Totaal van vlottende activa</i>	<i>10.425.138</i>	<i>10.687.414</i>	<i>11.399.217</i>	<i>12.061.650</i>	<i>12.329.946</i>
Totaal van activa	25.509.837	26.063.088	26.941.262	27.893.789	28.618.720
Passiva					
Eigen vermogen	13.125.952	13.416.538	13.806.366	14.296.733	14.197.739
Voorzieningen	2.202.018	2.359.786	2.583.615	2.737.124	2.900.944
Langlopende schulden	3.097.418	3.182.372	3.209.842	3.186.707	3.224.208
Kortlopende schulden	7.084.457	7.104.391	7.341.433	7.673.225	8.295.827
Totaal van passiva	25.509.845	26.063.087	26.941.255	27.893.788	28.618.718

Staat van baten en lasten¹

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	28.507.852	29.156.641	30.539.390	31.934.561	32.714.437
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	576.255	588.889	638.265	614.123	671.934
College-, cursus-, les- en examengelden	1.535.361	1.611.146	1.640.601	1.640.158	1.737.417
Baten werk in opdracht van derden	2.194.968	2.265.711	2.326.052	2.425.927	2.277.133
Overige baten	1.728.557	1.698.236	1.767.532	1.831.139	1.611.439
<i>Totaal baten</i>	<i>34.542.992</i>	<i>35.320.623</i>	<i>36.911.840</i>	<i>38.445.908</i>	<i>39.012.360</i>
<i>Lasten</i>					
Personeelslasten	25.893.296	26.728.884	27.869.094	29.030.937	30.563.081
Afschrijvingen	1.504.308	1.521.188	1.563.432	1.602.850	1.613.962
Huisvestingslasten	2.316.602	2.295.467	2.394.259	2.438.038	2.494.838
Overige Lasten	4.479.088	4.395.959	4.555.092	4.711.507	4.302.462
Verstreckte subsidies	0	27.096	36.143	27.087	36.339
<i>Totaal lasten</i>	<i>34.193.293</i>	<i>34.968.594</i>	<i>36.418.020</i>	<i>37.810.420</i>	<i>39.010.682</i>
<i>Saldo baten en lasten</i>	<i>349.699</i>	<i>352.030</i>	<i>493.820</i>	<i>635.488</i>	<i>1.678</i>
Gerealiseerde herwaardering	969	1.485	810	695	693
Financiële baten	52.608	32.835	16.016	29.138	16.152
Financiële lasten	130.061	114.888	119.710	116.305	114.531
<i>Resultaat</i>	<i>273.215</i>	<i>271.462</i>	<i>390.936</i>	<i>549.016</i>	<i>- 96.008</i>
Belastingen	2.817	2.768	1.925	2.649	- 1.836
Resultaat uit deelnemingen	3.143	4.981	6.675	3.767	5.395
Resultaat na belastingen	273.542	273.676	395.686	550.134	- 88.777
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	15.421	14.546	15.620	17.984	3.633
Nettoresultaat	258.120	-	-	-	-
Buitengewone resultaat	0	-	-	-	-
Buitengewone baten	591	-	-	-	-
Buitengewone lasten	138	-	-	-	-
Totaal resultaat	258.573	259.130	380.066	532.150	- 92.411

¹ Geld dat via de samenwerkingsverbanden naar schoolbesturen is gegaan is zowel bij de baten als bij de lasten niet meegenomen.

3.2 Sector primair onderwijs

Balans po

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	175	180	448	432	357
Materiële vaste activa	1.464.444	1.514.123	1.583.330	1.688.439	1.762.543
Financiële vaste activa	251.716	242.113	235.043	210.211	200.042
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>1.716.335</i>	<i>1.756.417</i>	<i>1.818.821</i>	<i>1.899.082</i>	<i>1.962.943</i>
Voorraden	64	80	59	92	55
Vorderingen	759.499	761.172	812.350	851.270	864.171
Kortlopende effecten	26.438	28.505	31.069	34.015	36.486
Liquide middelen	2.448.881	2.566.426	2.582.880	2.752.503	2.682.924
<i>Totaal van vlottende activa</i>	<i>3.234.882</i>	<i>3.356.183</i>	<i>3.426.358</i>	<i>3.637.880</i>	<i>3.583.635</i>
Totaal van activa	4.951.217	5.112.600	5.245.179	5.536.962	5.546.578
Passiva					
Eigen vermogen	3.017.055	3.122.119	3.124.225	3.313.464	3.091.230
Voorzieningen	631.585	678.257	727.429	781.244	846.658
Langlopende schulden	102.781	112.740	120.931	127.459	127.337
Kortlopende schulden	1.199.796	1.199.484	1.272.589	1.314.794	1.481.351
Totaal van passiva	4.951.217	5.112.599	5.245.174	5.536.962	5.546.576

Staat van baten en lasten po

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	9.221.616	9.483.037	10.034.391	10.605.951	10.886.279
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	293.812	294.372	324.803	312.258	357.573
College-, cursus-, les- en examengelden	-	-	-	-	-
Baten werk in opdracht van derden	11.360	9.009	8.969	10.731	11.010
Overige baten	372.131	379.113	390.842	414.614	412.081
<i>Totaal baten</i>	<i>9.898.920</i>	<i>10.165.532</i>	<i>10.759.006</i>	<i>11.343.554</i>	<i>11.666.943</i>
<i>Lasten</i>					
Personeelslasten	7.981.950	8.176.066	8.798.344	9.109.184	9.787.378
Afschrijvingen	241.394	253.820	260.579	279.652	291.088
Huisvestingslasten	726.560	734.861	750.709	778.469	819.296
Overige Lasten	886.174	895.355	939.665	988.077	969.373
Verstreckte subsidies	-	-	-	-	-
Doorbetalingen aan schoolbesturen	-	6.779	4.430	4.874	3.206
<i>Totaal lasten</i>	<i>9.836.078</i>	<i>10.066.881</i>	<i>10.753.727</i>	<i>11.160.255</i>	<i>11.870.341</i>
<i>Saldo baten en lasten</i>	<i>62.842</i>	<i>98.650</i>	<i>5.279</i>	<i>183.299</i>	<i>- 203.399</i>
Gerealiseerde herwaardering	-	142	-	-	-
Financiële baten	17.390	13.365	6.496	11.473	6.985
Financiële lasten	5.931	5.739	6.765	5.545	8.898
<i>Resultaat</i>	<i>74.301</i>	<i>106.418</i>	<i>5.010</i>	<i>189.227</i>	<i>- 205.312</i>
Belastingen	22	57	81	320	231
Resultaat uit deelnemingen	24	2	616	36	13
Resultaat na belastingen	74.303	106.363	5.545	188.944	- 205.530
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	-	-	-	-	-
Nettoresultaat	74.303	-	-	-	-
Buitengewone resultaat	-	-	-	-	-
Buitengewone baten	104	-	-	-	-
Buitengewone lasten	27	-	-	-	-
Totaal resultaat	74.380	106.363	5.545	188.944	- 205.530

3.3 Sector voorgezet onderwijs

Balans vo

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	950	893	1.224	740	686
Materiële vaste activa	2.125.985	2.171.773	2.207.075	2.306.025	2.442.629
Financiële vaste activa	231.217	262.991	268.831	269.268	285.701
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>2.358.151</i>	<i>2.435.657</i>	<i>2.477.130</i>	<i>2.576.033</i>	<i>2.729.016</i>
Voorraden	3.523	2.360	2.459	2.322	1.874
Vorderingen	291.804	318.186	321.630	357.740	321.359
Kortlopende effecten	14.452	14.130	18.283	17.470	19.379
Liquide middelen	1.580.042	1.731.806	1.961.608	2.291.717	2.394.429
Totaal van vlottende activa	1.889.821	2.066.481	2.303.981	2.669.249	2.737.041
Totaal van activa	4.247.972	4.502.138	4.781.112	5.245.282	5.466.057
Passiva					
Eigen vermogen	2.038.033	2.116.499	2.204.453	2.407.533	2.368.503
Voorzieningen	636.059	687.889	750.975	806.660	875.533
Langlopende schulden	402.405	498.075	554.667	692.091	734.258
Kortlopende schulden	1.171.474	1.199.676	1.271.015	1.338.997	1.487.762
Totaal van passiva	4.247.971	4.502.138	4.781.110	5.245.281	5.466.057

Staat van baten en lasten vo

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	7.747.973	7.964.964	8.182.064	8.507.295	8.511.751
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	130.975	133.823	150.127	137.577	140.928
College-, cursus-, les- en examengelden	7.991	8.855	8.778	9.812	9.600
Baten werk in opdracht van derden	4.252	4.543	4.343	3.191	772
Overige baten	401.332	392.425	424.983	435.825	338.086
<i>Totaal baten</i>	<i>8.292.523</i>	<i>8.504.610</i>	<i>8.770.296</i>	<i>9.093.701</i>	<i>9.001.137</i>
<i>Lasten</i>					
Personeelslasten	6.539.838	6.720.260	6.857.388	7.041.237	7.268.242
Afschrijvingen	280.595	276.528	298.387	291.429	292.969
Huisvestingslasten	520.569	507.216	546.309	552.402	553.302
Overige Lasten	923.969	923.739	961.160	1.014.672	890.019
Verstreckte subsidies	-	-	-	-	-
Doorbetalings aan schoolbesturen	-	6.920	5.938	365	- 1.240
<i>Totaal lasten</i>	<i>8.264.972</i>	<i>8.434.662</i>	<i>8.669.182</i>	<i>8.900.105</i>	<i>9.003.291</i>
<i>Saldo baten en lasten</i>	<i>27.551</i>	<i>69.948</i>	<i>101.114</i>	<i>193.595</i>	<i>- 2.154</i>
Gerealiseerde herwaardering	- 130	-	-	-	-
Financiële baten	11.355	7.194	6.106	7.428	3.736
Financiële lasten	15.637	13.545	15.789	15.484	17.965
<i>Resultaat</i>	<i>23.139</i>	<i>63.597</i>	<i>91.431</i>	<i>185.539</i>	<i>- 16.383</i>
Belastingen	-	-	131	68	- 14
Resultaat uit deelnemingen	15	- 21	- 1	0	5
Resultaat na belastingen	23.155	63.576	91.299	185.471	- 16.365
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	-	-	-	-	-
Nettoresultaat	23.155	-	-	-	-
Buitengewone resultaat	-	-	-	-	-
Buitengewone baten	162	-	-	-	-
-	2	-	-	-	-
Totaal resultaat	23.314	63.576	91.299	185.471	- 16.365

3.4 Samenwerkingsverbanden totaal (PO + VO)

Balans swv

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	84	–	88	161	342
Materiële vaste activa	4.954	6.206	8.776	9.245	9.838
Financiële vaste activa	1.284	1.462	1.286	1.113	772
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>6.322</i>	<i>7.668</i>	<i>10.150</i>	<i>10.519</i>	<i>10.952</i>
Vorraden					
Vorderingen	17.435	25.229	25.053	27.273	30.247
Kortlopende effecten					
Liquide middelen	250.579	281.335	310.780	306.490	288.499
<i>Totaal van vlottende activa</i>	<i>268.013</i>	<i>306.564</i>	<i>335.833</i>	<i>333.762</i>	<i>318.746</i>
Totaal van activa	274.335	314.232	345.983	344.281	329.698
Passiva					
Eigen vermogen	206.193	238.329	260.107	259.022	236.374
Voorzieningen	3.173	2.874	3.356	3.786	4.360
Langlopende schulden	288	288	–	–	–
Kortlopende schulden	64.681	72.741	82.519	81.473	88.964
Totaal van passiva	274.335	314.232	345.983	344.281	329.698

Staat van baten en lasten swv

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	292.864	2.029.661	2.137.115	2.168.786	2.240.440
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	17.515	16.963	16.684	17.361	16.319
College-, cursus-, les- en examengelden	–	–	–	–	–
Baten werk in opdracht van derden	2.735	1.932	1.695	1.475	1.307
Overige baten	25.681	28.240	31.554	32.593	31.112
Totaal baten	338.795	2.076.795	2.187.049	2.220.215	2.289.178
Lasten					
Personeelslasten	160.303	168.972	179.562	182.805	193.562
Afschrijvingen	1.199	1.333	1.729	1.896	2.084
Huisvestingslasten	6.685	6.621	7.118	7.825	8.173
Overige Lasten	122.287	79.621	81.069	88.226	95.423
Verstrekke subsidies	–	–	–	–	–
Doorbetalingen aan schoolbesturen	–	1.788.662	1.898.166	1.940.562	2.012.180
Totaal lasten	290.474	2.045.208	2.167.644	2.221.314	2.311.421
Saldo baten en lasten	48.321	31.587	19.404	– 1.099	– 22.243
Gerealiseerde herwaardering	–	–	–	–	–
Financiële baten	463	215	111	56	4
Financiële lasten	27	23	49	42	309
Resultaat	48.757	31.779	19.466	– 1.085	– 22.548
Belastingen					
Resultaat uit deelnemingen					
Resultaat na belastingen	48.757	31.779	19.466	– 1.085	– 22.548
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	–	–	–	–	–
Nettoresultaat	48.757	–	–	–	–
Buitengewone resultaat	–	–	–	–	–
Buitengewone baten	–	–	–	–	–
Buitengewone lasten	–	–	–	–	–
Totaal resultaat	48.757	31.779	19.466	– 1.085	– 22.548

3.5 Sector middelbaar beroepsonderwijs

Balans mbo

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	12.838	12.277	10.878	10.408	9.749
Materiële vaste activa	3.619.432	3.675.322	3.655.228	3.641.356	3.665.174
Financiële vaste activa	61.008	62.224	65.724	78.594	68.506
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>3.693.277</i>	<i>3.749.822</i>	<i>3.731.829</i>	<i>3.730.358</i>	<i>3.743.428</i>
Voorraden	3.787	3.608	3.658	3.776	2.998
Vorderingen	189.407	181.603	179.773	195.811	167.417
Kortlopende effecten	13.445	12.924	10.354	11.451	5.396
Liquide middelen	1.015.941	1.004.693	1.119.974	1.095.174	1.257.450
<i>Totaal van vlottende activa</i>	<i>1.222.580</i>	<i>1.202.828</i>	<i>1.313.759</i>	<i>1.306.212</i>	<i>1.433.261</i>
Totaal van activa	4.915.857	4.952.650	5.045.589	5.036.570	5.176.689
Passiva					
Eigen vermogen	2.616.415	2.615.433	2.712.105	2.772.477	2.856.028
Voorzieningen	282.186	314.067	345.316	361.080	363.650
Langlopende schulden	1.082.379	1.056.725	1.003.556	919.239	927.807
Kortlopende schulden	934.887	966.425	984.612	983.774	1.029.203
Totaal van passiva	4.915.867	4.952.649	5.045.589	5.036.570	5.176.689

Staat van baten en lasten mbo

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	4.590.852	4.638.092	4.813.161	4.943.759	5.062.747
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	97.240	96.963	92.610	95.473	92.142
College-, cursus-, les- en examengelden	52.955	58.660	62.877	61.415	64.592
Baten werk in opdracht van derden	174.722	191.585	187.349	169.084	121.841
Overige baten	199.279	194.868	204.515	204.569	179.773
<i>Totaal baten</i>	<i>5.115.048</i>	<i>5.180.168</i>	<i>5.360.512</i>	<i>5.474.300</i>	<i>5.521.094</i>
<i>Lasten</i>					
Personeelslasten	3.687.679	3.823.959	3.900.244	4.036.020	4.121.536
Afschrijvingen	297.886	309.976	312.423	319.533	316.472
Huisvestingslasten	350.559	352.612	348.232	360.978	364.806
Overige Lasten	651.790	649.588	667.248	669.264	597.444
Verstrekke subsidies	–	–	–	–	–
Doorbetalingen aan schoolbesturen	–	–	–	–	–
<i>Totaal lasten</i>	<i>4.987.914</i>	<i>5.136.136</i>	<i>5.228.147</i>	<i>5.385.795</i>	<i>5.400.258</i>
<i>Saldo baten en lasten</i>	<i>127.134</i>	<i>44.032</i>	<i>132.365</i>	<i>88.505</i>	<i>120.836</i>
Gerealiseerde herwaardering	1.099	1.344	810	695	693
Financiële baten	3.095	2.247	2.266	2.204	1.900
Financiële lasten	49.994	41.056	40.841	39.891	42.138
Resultaat	81.334	6.567	94.600	51.512	81.291
Belastingen	917	209	49	416	323
Resultaat uit deelnemingen	1.012	199	1.365	– 288	73
Resultaat na belastingen	81.429	6.556	95.916	50.807	81.041
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	103	86	44	15	– 86
Nettoresultaat	81.325	–	–	–	–
Buitengewone resultaat	–	–	–	–	–
Buitengewone baten	– 18	–	–	–	–
Buitengewone lasten	109	–	–	–	–
Totaal resultaat	81.198	6.471	95.872	50.792	81.127

3.6 Sector hoger beroepsonderwijs

Balans hbo

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	10.634	10.089	7.661	6.868	6.314
Materiële vaste activa	2.500.956	2.500.909	2.537.133	2.612.405	2.625.178
Financiële vaste activa	21.235	23.807	38.185	30.727	32.668
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>2.532.825</i>	<i>2.534.805</i>	<i>2.582.980</i>	<i>2.650.000</i>	<i>2.664.160</i>
Voorraden	1.086	1.525	1.513	1.410	1.286
Vorderingen	315.037	151.718	153.334	177.619	173.689
Kortlopende effecten	2.191	961	151	393	3.473
Liquide middelen	886.245	964.920	1.127.588	1.045.377	1.143.166
<i>Totaal van vlottende activa</i>	<i>1.204.558</i>	<i>1.119.123</i>	<i>1.282.585</i>	<i>1.224.799</i>	<i>1.321.614</i>
Totaal van activa	3.737.383	3.653.928	3.865.565	3.874.799	3.985.774
Passiva					
Eigen vermogen	1.639.265	1.622.610	1.744.611	1.753.918	1.795.629
Voorzieningen	201.999	243.450	271.502	302.946	323.482
Langlopende schulden	731.803	741.051	768.548	698.709	687.836
Kortlopende schulden	1.164.318	1.046.817	1.080.905	1.119.227	1.178.825
Totaal van passiva	3.737.383	3.653.928	3.865.565	3.874.799	3.985.773

Staat van baten en lasten hbo

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	2.852.163	2.942.307	3.160.180	3.280.115	3.395.871
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	35.843	45.985	53.314	49.999	63.911
College-, cursus-, les- en examengelden	860.843	886.968	877.867	848.438	880.158
Baten werk in opdracht van derden	181.848	193.612	198.856	215.164	197.290
Overige baten	164.121	170.127	165.562	165.649	123.942
<i>Totaal baten</i>	<i>4.094.817</i>	<i>4.238.999</i>	<i>4.455.779</i>	<i>4.559.366</i>	<i>4.661.172</i>
<i>Lasten</i>					
Personeelslasten	3.142.887	3.229.425	3.308.616	3.497.800	3.639.049
Afschrijvingen	239.814	239.959	245.757	238.145	241.249
Huisvestingslasten	233.116	231.655	230.459	243.195	247.590
Overige Lasten	544.329	523.096	532.778	553.344	494.188
Verstrekke subsidies	–	–	–	–	–
Doorbetalingen aan schoolbesturen	–	–	–	–	–
<i>Totaal lasten</i>	<i>4.160.145</i>	<i>4.224.135</i>	<i>4.317.609</i>	<i>4.532.486</i>	<i>4.622.075</i>
<i>Saldo baten en lasten</i>	<i>– 65.328</i>	<i>14.865</i>	<i>138.169</i>	<i>26.880</i>	<i>39.097</i>
Gerealiseerde herwaardering	–	–	–	–	–
Financiële baten	2.944	1.283	1.140	1.239	711
Financiële lasten	28.885	27.182	25.968	25.625	21.823
<i>Resultaat</i>	<i>– 91.269</i>	<i>– 11.034</i>	<i>113.341</i>	<i>2.494</i>	<i>17.985</i>
Belastingen	934	1.468	1.111	1.059	675
Resultaat uit deelnemingen	428	142	– 50	3.085	484
Resultaat na belastingen	– 91.775	– 12.360	112.180	4.521	17.794
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	305	198	151	110	116
Nettoresultaat	– 92.080	–	–	–	–
Buitengewone resultaat	0	–	–	–	–
Buitengewone baten	343	–	–	–	–
Buitengewone lasten	0	–	–	–	–
Totaal resultaat	– 91.737	– 12.558	112.029	4.411	17.678

3.7 Sector wetenschappelijk onderwijs

Balans wo

Activa	2016	2017	2018	2019	2020
Immateriële vaste activa	57.678	51.234	48.713	46.368	64.022
Materiële vaste activa	4.584.437	4.696.255	4.729.633	4.770.437	4.963.676
Financiële vaste activa	135.673	143.815	142.788	149.343	150.579
<i>Totaal van vaste activa</i>	<i>4.777.788</i>	<i>4.891.304</i>	<i>4.921.134</i>	<i>4.966.148</i>	<i>5.178.277</i>
Voorraden	10.755	9.298	8.072	7.271	7.990
Vorderingen	871.788	902.443	834.981	804.651	780.919
Kortlopende effecten	39.390	39.642	34.058	28.835	34.183
Liquide middelen	1.683.351	1.684.852	1.859.590	2.048.990	2.112.557
<i>Totaal van vlottende activa</i>	<i>2.605.284</i>	<i>2.636.235</i>	<i>2.736.700</i>	<i>2.889.747</i>	<i>2.935.649</i>
Totaal van activa	7.383.072	7.527.539	7.657.834	7.855.895	8.113.926
Passiva					
Eigen vermogen	3.608.992	3.701.548	3.760.865	3.790.318	3.849.974
Voorzieningen	447.016	433.249	485.036	481.408	487.261
Langlopende schulden	777.762	773.494	762.141	749.209	746.970
Kortlopende schulden	2.549.302	2.619.248	2.649.793	2.834.959	3.029.720
Totaal van passiva	7.383.072	7.527.539	7.657.834	7.855.895	8.113.926

Staat van baten en lasten wo

Baten	2016	2017	2018	2019	2020
Rijksbijdragen	3.802.384	3.900.941	4.121.013	4.374.455	4.631.494
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	870	783	727	1.455	1.061
College-, cursus-, les- en examengelden	613.572	656.663	691.078	720.493	783.068
Baten werk in opdracht van derden	1.820.051	1.865.030	1.924.839	2.026.282	1.944.913
Overige baten	566.012	533.463	550.075	577.888	526.445
<i>Totaal baten</i>	<i>6.802.889</i>	<i>6.956.880</i>	<i>7.287.733</i>	<i>7.700.572</i>	<i>7.886.981</i>
<i>Lasten</i>					
Personeelslasten	4.380.639	4.610.203	4.824.940	5.163.891	5.553.314
Afschrijvingen	443.420	439.572	444.557	472.195	470.100
Huisvestingslasten	479.114	462.502	511.434	495.169	501.672
Overige Lasten	1.350.538	1.324.560	1.373.171	1.397.924	1.256.015
Verstreckte subsidies	–	27.096	36.143	27.087	36.339
Doorbetalingen aan schoolbesturen	–	–	–	–	–
<i>Totaal lasten</i>	<i>6.653.711</i>	<i>6.863.933</i>	<i>7.190.244</i>	<i>7.556.265</i>	<i>7.817.440</i>
<i>Saldo baten en lasten</i>	<i>149.178</i>	<i>92.947</i>	<i>97.488</i>	<i>144.307</i>	<i>69.541</i>
Gerealiseerde herwaardering	–	–	–	–	–
Financiële baten	17.361	8.531	– 102	6.738	2.816
Financiële lasten	29.586	27.343	30.299	29.716	23.398
<i>Resultaat</i>	<i>136.952</i>	<i>74.135</i>	<i>67.087</i>	<i>121.328</i>	<i>48.959</i>
Belastingen	943	1.034	553	786	– 3.051
Resultaat uit deelnemingen	1.665	4.660	4.745	934	4.821
Resultaat na belastingen	137.674	77.761	71.280	121.476	56.831
Aandeel in het geconsolideerde resultaat dat niet aan de rechtspersoon toekomt	15.013	14.262	15.425	17.859	3.603
Nettoresultaat	122.661	–	–	–	–
Buitengewone resultaat	–	–	–	–	–
Buitengewone baten	–	–	–	–	–
Buitengewone lasten	–	–	–	–	–
Totaal resultaat	122.661	63.499	55.855	103.617	53.228